

RECENZE: Novořeč jako obraz násilí. Mechanický pomeranč je další pozoruhodnou inscenací ostravského souboru

Jan Kerbr, lidovky.cz
12. října 2020 5:00

PRAHA - Premiéra divadelní adaptace románu Mechanický pomeranč u ostravských Bezručů byla na spadnutí už v březnu, epidemiologická situace však způsobila, že jsme jevištní dílo měli možnost zhlédnout až devět měsíců od první čtené zkoušky.

Předlohu Anthonyho Burgesse z roku 1962 zdramatizovala Lenka Havlíková a k režii drsného, dnes již kultovního titulu se čelem postavila Tereza Říhová. Připomeňme však, že věhlasnou se próza, zpytující fenomén zla, stala až po zfilmování Stanleyem Kubrickem v roce 1971.

Divadelní verzi díla nabídli už před třemi lety studenti brněnské JAMU v režii Barbory Chovancové, ostravská inscenace však představuje verzi nesporně zralejší. Důležitým stavebním materiálem knihy a pochopitelně i divadelního ztvárnění je osobitý jazyk gangu mladých zlotřilců a především jejich hlavního reprezentanta Alexe, který vlastně čtenářům (i divákům) tlumočí svůj příběh. Tato novořeč vznikla křížením různých vlivů (včetně inspirace ruské), a představuje tedy výzvu pro překladatele, konkrétně Ladislava Šenkyříka.

Zdrcující výpověď

Divadelní vnímání se však od četby liší také tím, že slova slyšíme a hned následují další a další, nemůžeme se jimi tedy s určitou zážitkovou prodlevou pokochat a ocenit vynalézavost jejich české podoby (každý divák si také nezakoupí programovou brožurku, kde lze nalézt malý slovníček těch nejpoužívanějších novotvarů). Ale i přes tuto komplikaci se v Ostravě hraje inscenace dynamická, nabitá mladistvou energií, svěžími hereckými výkony i zdrcující výpovědí o světě, ve kterém (už opravdu?) žijeme.

V roli hlavního hrdiny Alexe se setkáme s Jakubem Burýškem, v poslední době obdivovaným jako suverénně přirozeným představitelem Zdeňky-Zdeňka v Dianiškově autorské inscenaci *Transky, body, vteřiny*. V nové roli není démonický jako Malcolm McDowell z filmové verze, ale spíš teenagerovsky zvykaný, páchat násilí ho baví jaksi z přetlaku mladistvé energie. Když je pak „léčen“ sledováním filmů s největšími možnými „krutěrnami“, autenticky a velice expresivně trpí.

Herec i v těchto vypjatých výjevech působí zcela spontánně a důvěryhodně. Zdatně mu sekundují zpodobitelé jeho parťáků Ondřej Brett, Vojtěch Johaník a Václav Švarc, osud později společenským škůdcům přichystá různé varianty existence, v jednom případě dokonce z mladého násilníka učiní policistu. Ke službě totalitnímu režimu je vlastně převychováván i Alex, i když mu autor přichystal fatálnější pokračování životního příběhu.

Aktuální narážky s múzickou nadsázkou

Sluší se pochválit i odstíněnost kreací dalších představitelů, kteří ztvárňují více jednajících figur. Lukáš Melník zaujme především jako nadužíváním whisky zocelený vězeňský kaplan, Dušan Urban suverénně vystříhne part obmyslného ministra vnitra. Při střetu pachatelů nepravostí s mocenskými strukturami, které na to jdou trochu jinak, ale dobro rozhodně nereprezentují, se v inscenaci objevují satirizující narážky i na současnou politickou reprezentaci, jsou ovšem nabídnuty v nadsázce múzické a stavbu inscenace nijak nebortí.

Scénografické řešení Davida Janoška využívá především zvětšeninu Géricaultova beznaděj evokujícího obrazu *Vor Medúzy*, jinak se obejde jen s nejnutnějším mobiliářem, hlavně s postelemi. Kostýmní prezentace je nejvýstřednější ve finálových, horečnatých Alexových vizích, kdy některé z postav mají na hlavách naddimenzované králičí mordy, a dámy, které jinak v inscenaci fungují spíš jako komparz, se použitím bizarních kostýmů promění v neforemné maňásky. Herci sestupují z jeviště občas přímo před publikum, v úvodu je dokonce – s účinnou překvapivostí – jeden „divák“ z první řady násilně vyvečen a mladými delikventy v oranžových parukách ztýrán. Podstatnou složku atmosféry jevištního díla tvoří hudba, zazní také několik úryvků z Alexova oblíbeného Beethovena, Burgess se ostatně kromě psaní hodlal prosadit i jako komponista, ovšem bez většího ohlasu.

Kupení fantaskně groteskních výjevů s přibývajícími minutami (hraje se hodinu a tři čtvrtě bez přestávky) nabírá do jisté míry na monotónnosti, ne ovšem natolik, aby to výsledný dojem z expresivního jevištního díla výrazně pošramotilo. V kontextu českého divadelnictví jde nepochybně o další pozoruhodnou inscenaci ostravského souboru.

ANTHONY BURGESS: MECHANICKÝ POMERANČ

Překlad: Ladislav Šenkyřík

Režie: Tereza Říhová

Dramatizace a dramaturgie: Lenka Havlíková

Výprava: David Janošek

Hudba: Ondřej Mikula, Oliver Torr

Divadlo Petra Bezruče Ostrava

Premiéra 18. září 2020

Autor: Jan Kerbr, divadelní kritik

Zdroj: https://www.lidovky.cz/orientace/kultura/recenze-novorec-jako-obraz-nasili-mechanicky-pomeranc-je-dalsi-pozoruhodnou-inscenaci-ostravskeho-so.A201009_100133_in_kultura_jto?zdroj=sph_lidovky